

א מיי פ"ג מהלכות
אבות ה' טו סג
עשין מה טו"ע אה"ע
סומן נג סוף פ':
א ב ג מיי שם הלכה יא
יב סג טו ע"ע
ש ס' טו סוף יא:

תוספות ר"ד

שפסק לו וגם אם היה
רוצה לעגן את בתו
עד שיפרענו היה יכול
כדאמרו ב"ש"ה מ"ט
השב עד שהלבין ראשה
ועכשיו שמת חתנו אין
היובם יכול לכופו וגם
לא לעגן את בתו אלא
אומר לו או כנס בלא
כלום או חלוק: ת"ד
אין צריך לומר ראשון
תי"ח ושני ע"ה אלא
אפילו ראשון ע"ה ושני
תי"ח י"ל לאחרי התי"ח
רוצה ליתן וכו': מתנ"י
פסקה להבניס לו אף
דינר הוא פוסק ט"ו מנה
וכנגד השום הוא פוסק
פחות חומש בשתן לו מנה
ושהו מנה א"ל אלא
מנה שום במנה נותנת
לו (מאה) ל"א סלע]
והיני לו מאות נותנת
ה': מאות ומת שחתן
פוסק [הוא פוסק] פחות
חומש: פסקה להבניס
לו כספים [סלעה נעשה
ששת] דינרים והחתן
מקבל עליו י' דינרים
לקופה לכל מנה [ומנן]
רשבי"ג אומר הכל כמנהג
המדינה פ"י אם פסקה
והותית עמו שחתן לו
אף זון הוא כותב
בשטר כותבתה שכתובים
לו וה"ק שחתן
ט"ו מנה ואת האחילן
או התורש היא גובה
אף וה"ק והטעם מפורש
בירושל' מפני שמשכר
הן זכין וכן אם הכניס
לו פרקמטיא ששהו אף
דינרים הוא פוסק עליו
וכותב בשטר כותבתה
אף וה"ק כדאמר לקמן
במורה (ושומא) [גמלים]
של ערב"י ה"ה כספיהם]
והטעם מפני ששהו
משכר בהן וכנגד השום
הוא פוסק פחות חומש
פ"י כמו שמוסף שליש
על הכספים כך הוא פחות
חומש משומת הכלים
שאם מכנסת לו כלים
ששום אף זון ונישומו
אף זון כפי מה ששרין
למכור בשוק אינו מקבל
עליו לכתוב ככותבתה
אלא פחות חומש והיינו
ח' מאות והטעם מפורש
בירושלמי מפני שהאשה
מכלה אותן ולבשתן והן
פוחתין ונאבדים והוא
חייב באחריותן תקנו
לפסוק ולכתוב פחות
חומש וזו היא שומא
ששם ומקבל עליו אחריות
וזה מדבר בדבר שלא
פסקה בשעת אירוסין
ליתן לו אלא מה שנותנים
לו בשעת הנשואין ואתא
לאשמרעין שעל כל שה
חמשה הוא כותב בשטר
כ"א ד' מפני שהן עתידין
לכלות והוא חייב באחריותן

ובשחתן פוסק פוסק פחות חומש. פ"י ר"ח כשהחתן מייחד לה
כלים ושאר תשמישין תוספת לתוכנתה וכל לשומם
ולכתוב שויים ככתובתה פחות חומש ששמים אותו יותר משויים לכבוד
החתן ולטעם דפחתי לפי שהיא משתמשת בזאתם כלים: **תנא** שומא
רבה ושומא זוטא. שומא רבה הוא
דכנגד השום הוא פוסק דקאי אאלף
דינר ושומא זוטא היינו ספא דכשהחתן
פוסק דמשמע פסיקא כל דהו וזדידה
היא נותנת שלשים ואחד רבה היא
נותנת חמש מאות ולר"י נראה כפירוש
ר"ח דלא קאי כנגד השום אאלף דינר
אלא כולל מה שאומר אה"כ והא דפרין
היינו רישא קאי אשום זמנה היא
נותנת ל"א סלע ודינר וזד' מאות היא
נותנת חמש מאות דתרווייהו אמאי
אילטריך למיתני וגריס הכי תנא שומא
זוטא וקתני שומא רבה תנא שומא
דידה ותנא שומא דידיה וכשתן פוסק
היינו שומא דידיה ולא אילטריך למיתני
שומא רבה ושומא זוטא כשומא דידיה
דלמירויהו קאי וכשתן פוסק:
לא נאמרו דברים הללו אלא
בירושלים. והא דלמירין צ"י
טרף קלפלי (וימא דף לג): שלא היתה
כלה לריכה להתצטט צירושלים מפני
ריח הקטרת והאי לריח לא היו לריכות
להתצטט אבל לריכות היו לקופה של
צמחים לעדן הצמר ולהשיר השער
ולפשט הקמטים. ר"ח: **ואם תמצא**
אומר במנה המתקבל. וה"ה דמני
למיתר אם תמצא לומר צמנה הניסוס:
ליום ראשון או **כ"ב** יום ויום.
הרבה תמיהות אלו הצעיות
דאם יתן לה לעולם כדמסיק לכל שנה
ושנה עשר דינר לכל מנה ומנה ליום
כמה צמיהה יכלה אותו הממון אלא
והאי נראה דעשר דינר יתן לה לכל
מנה להתקטט לעולם ומיעבי ליה אם
יתן לה צבת אחת והיא תשמרנו
התקטט צו עד שתכלה ומסס ואילך
אין קצבה לתכשיטין יתן לפי כבודה
או לא יתן לה צבת אחת אלא כדי
קישוטה ליום: **שפסקו** אה ד'
מאות והובים לקופה של בשמים.
אע"פ שלפי חשבון הכתוב צמנה
אף אלפים דינרי וזה היה להם לפסוק
יותר לפי חשבון עשר דינר למנה כיון
שלא היתה לריכה יותר לא פסקו לה:
וענו אחריה **אמן**. למעלה (דף סה).
לא ענו אחריה שלא היה צעלה
חי אבל כאן שהיה חי ענו אחריה אמנ
וצעלה הטיל על חממים שיפסקו לה:
זה

שחתן פוסק הוא פוסק פחות חומש: **גמ'**
תנו רבנן אין צריך לומר ראשון תלמיד חכם
ושני עם הארץ אלא אפילו ראשון עם
הארץ ושני תלמיד חכם יכול לומר לאחריך
הייתי רוצה ליתן לך אי אפשר ליתן: פסקה
להכניס לו אלה דינר כו': היינו רישא תנא
שומא רבה וקתני שומא זוטא תנא שומא
דידיה וקתני שומא דידיה: **בתנ"י** פסקה
להכניס לו כספים סלעה נעשה ששה דינרין
החתן מקבל עליו עשרה דינרים לקופה לכל
מנה ומנה רבן שמעון בן גמליאל אומר הכל
כמנהג המדינה: **גמ'** היינו פוסק כנגדם
חמשה עשר מנה תנא עסקא רבה ותנא
עסקא זוטא וצריכא דאי תנא עסקא רבה
דנפיש רווחא אבל עסקא זוטא דזוטר רווחא
אימא לא צריכא ואי אשמעינן עסקא זוטא
דזוטר זיונא אבל עסקא רבה דנפיש זיונא
אימא לא צריכא: החתן מקבל עליו עשרה
דינר לקופה: מאי קופה אמר רב אשי קופה
של בשמים ואמר רב אשי לא נאמרו דברים
הללו אלא בירושלים בעי רב אשי במנה
הנישום או במנה המתקבל את"ל מנה
המתקבל יום ראשון או כל יום ויום את"ל כל
יום ויום שבת ראשונה או כל שבת ושבת
את"ל כל שבת ושבת ראשון או כל
חדש וחדש את"ל כל חדש וחדש שנה
ראשונה או כל שנה ושנה תיקו א"ר יהודה
אמר רב מעשה בבתו של נקדימון בן גוריון
שפסקו לה חכמים ארבע מאות והובים
לקופה של בשמים לבו ביום אמרה להם
כך תפסקו לבנותיכם וענו אחריה אמנ:
ת"ר מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב
על החמור והיה יוצא מירושלים והיו תלמידיו
מהלכין אחריו ראה ריבה אחת שהיתה
מלקטת שעורים מבין גללי בהמתן של
ערביים כיון שראתה אותו נתעטפה בשערה
ועמדה לפניו אמרה לו רבי פרנסני אמר לה
בתי מי את אמרה לו בת נקדימון בן גוריון
אני אמר לה בתי ממון של בית אביך היכן
הלך אמרה לו רבי לא כדון מתלין מתלא
בירושלים מלח ממון חסר ואמרי לה חסד
ושל בית חמוך היכן הוא אמרה לו בא זה
ואיבר את זה אמרה לו רבי זכור אתה

וכשתן פוסק כו'. ואם שמו הם תחלה והכניסה לו זין שום קטן זין
שום גדול הוא כותב צטטר פחות חומש. ובגמרא מפרש לה ל"ל כל
הני: **גמ'** תנא שומא רבה. דפחות חומש רישא דתנא וכנגד השום
דקאי אאלף דינר: **וקתני שומא זוטא**. שום זמנה היא נותנת שלשים
ואחד סלע ודינר דלא תימא שומא
רבה הוא דרך השמאים להעלותו על
שויו א"י שומא זוטא איכא דמעלו ליה
טפי שלא תצוה צעניי הנועדים: **תנא**
שומא דידיה וקתני שומא דידיה. היכא
דקתני חתן פוסק הרי שומא דידיה כגון
שהיא הכניסה קודם השום והוא שם
אותו צה' מאות כצבא לכמוז יכתוב
ד' מאות שאף הוא שם אותו חומש
יותר על שויו: **שומא דידיה**. היכא
דקתני היא נותנת שהוא כתב הכמוזה
קודם שצא השום ועכשיו היא מציאתו
וקרובה שמין אותו. וחתן פוסק דתנא
תרי זימני חד לשומא רבה וחד לשומא
זוטא: **בתנ"י** פסקה להכניס לו
כספים. שהן מוכנים לשכר מיד:
סלעה נעשה. לכמוז צטטר הכמוזה
בשעה דינר יותר שליש כדתן לעיל.
ובגמרא מפרש ה' מ' למה לי: **לקופה**.
בגמרא מפרש שיתן לה עשרה זוז לכל
מנה ומנה שהיא מציאה לו ויקנו לה
מהם צמשים לרחון צהם צממרוקי
הנשים שכן שיערו שהאשה המציאה
לצעלה מנה ראויה היא לצמשים של
עשרה זוז. ולא פירשו צממנה אם לכל
יום אם לכל שבת אם לכל חדש אם
לכל שנה: **גמ'** עסקא. כספים קרי
עסקא שהם עומדים להשתכר צהם
להתעסק צהן תמיד: **תנא עסקא רבה**.
אלף דינר שיוסף שליש ויכתוב ע"י
מנה: **עסקא זוטא**. סלעה נעשה ששה
דינר: **זיונא**. יראה ואחריות: **צירושלים**.
היו נוהגות להתקטט צממים: **צמנה**
הנישום או צמנה המתקבל. האי לכל
מנה ומנה דקאמר לפי חשבון
השומא קאמר או לפי חשבון שהוא
מקבלן עליו דהיינו פחות חומש: **צמם**
ראשונה כו'. איני יודע ליישב סדר
צעיות הללו לפי שיטת הש"ס. ונראה
צעיי שכן סידרן יום ראשון או כל יום
ויום ואם תמצא לומר כל יום ויום שבת
ראשונה או כל שבת ושבת את"ל כל
חדש וחדש ראשון או כל חדש וחדש שנה
ראשונה או כל שנה ושנה: **שפסקו**
לה חממים. שמת צעלה וצבת לז"ד
לפסוק לה לריכה מנכסיו: **לבו ציוס**.
לזורך יום אחד: **ולא כדון מסלין**
מסלא. ולא כך היו מושלין משל
צירושלים: **מלח ממון חסר**. הרולה
למלוח ממונו כלומר לגרום לו שיתקיים
יחסרנו ללדקה תמיד וחסרונו זהו
קיומו: **ואמרי לה חסד**. יעשה ממנו
חסד. ושל צית אצא לא עשו דקה
כראוי וכלה ממון: **צא זה ואיבר זה**.
לפי שנתערב צו: **חוץ משל המיה**.
תוספת שהוסף לה החתן: ערביים קרי
אומה שפלה ששוכני האלים הם צממדי:

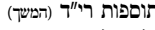
מציעין

רבא דנפיש זיוני' אימא לא צריכא: והחתן מקבל עליו וכו' מאי קופה

כשחתמת על כתובתי אמר להן לתלמידיו זכור אני כשחתמתי על כתובתה
של זו והייתי קורא בה אלה אלפים דינרי וזהב מבית אביה חוץ משל חמיה
בכה רבן יוחנן בן זכאי ואמר אשריכם ישראל בזמן שעושין רצונו
של מקום אין כל אומה ולשון שולטת בהם ובזמן שאין עושין רצונו
של מקום מוסרין ביד אומה שפלה ולא ביד אומה שפלה אלא ביד בהמתן
של אומה שפלה ונקדימון בן גוריון לא עבד צדקה והתניא אמרו עליו
על נקדימון בן גוריון כשהיה יוצא מביתו לבית המדרש כלי מילת היו
מציעין

פ"י הוצאתו וטרחו אבל עיסקא

א [מוספתא פ"ה ע"ג],
ב [לעיל סה].

תוספות ר"ד (המשך)
אלמנה לכ"ג דתנן התם
אם מתו מתו לו כעבדי
צאן ברוב דייקן טעמא
דמת דליהנהו הא איתנהו
ופחתו מדמיהן לא משלם
לה פחתה דכל נצ"ב
(ודייקן טעמא) נוטלת
שום בליותה ושהו מנה א"ל
משלם פחתיהו ומ"ה לא
תני אם פחתו פחתו
לו וליהא דהא משמע
דאפילו פחתא מקבל
עילוי ומפני זה פוחתין
לו לכתוב פחות חומש:
שום במנה ושהו מנה א"ל
אלא מנה פ"י זה מדבר על
הפסק שפסקה לו בשעת
אירוסין וארישא דמתניתין
קאי דקתני פסקה להכניס
לו כספים וה"ק פסקה
להכניס לו כלים שום
במנה שישומו מנה אין לו
לבעל להבדיל ממנה אלא
כלים שישומו לו במנה
אע"פ שהוא לא יכתוב
בשטר הכתובה (שום
במנה) אלא שמונים דינר
ולא מצי למימר הב לי
כלים שישומו מנה א"ל
ושהו מנה לא התנת
לו אלא שחתן לו כלים
השירים ונישומים מנה ולא
שמוטא שכתב הוא בשטר
הכתובה פסקה ל"י שום
במנה נותנת ל"א ודינר פ"י
אבל אם פסקה לו חמשים
לו כלים שום במנה כיון
שלא פירשה ושהו מנה
ברואי במנה הכותב קאי ל"א
הלכך נותנת לו ל"א
סלע ודינר כשפחות הוא
החומש כיון החתן יכתוב
בשטר הכתובה מנה א'
וזה שומא דידיה כמה
חייבת להכניס לו. בד'
מאות נותנת ה' מאות
פ"י אם פסקה להביא
לו שום בד' מאות כיון
שלא אמרה שה' ד'
מאות נותנת לו ת"ק
מאות והיינו חן אלא תני
שומא זוטא גבי דידיה
ותני שומא רבא: ומה
שהחתן פוסק וכו' פ"י
זה מדבר בשומא דידי'
שאם מכנסת לו כלים
בעת הנשואין מה שפסקה
ליתן לו הוא פוסק ומקבל
עליו פחות חומש והיינו
רישא דקתני וכנגד השום
הוא פוסק פחות חומש
דקמיירי בשומא דידיה
אלא תנא רישא שומא
רבא בשומא דידיה וקתני
סיפא שומא זוטא: פסקה
להכניס לו וכו' ומקשה
מנה ומהדר תני עסקא
רבא ותני עסקא זוטא
וצריכא דאי אשמעינן
עסקא רבא משום דנפיש
רווח' אבל עסקא זוטא
דוונא רווח' אימא לא
צריכא. ואי אשמעינן
עסקא זוטא דוונא יוני'
קופה

א לפינו צמ' לקמן ליתא דהרי הן כספיים רק דלטה גובה פרנא מהם חן דרש"י ז"ל פירש כן וע"ש תוס' ד"ה גמלים.